

Bijlage VWO
2024

tijdvak 1

Latijnse taal en cultuur

Tekstboekje

Tekst 1

Het begin van Hannibals militaire loopbaan; zijn persoonlijkheid.

1 Missus Hannibal in Hispaniam primo statim adventu omnem exercitum
2 in se convertit; Hamilcarem iuvenem redditum sibi veteres milites credere;
3 eundem vigorem in voltu vimque in oculis, habitum oris lineamentaue
4 intueri. Dein brevi effecit ut pater in se minimum momentum ad favorem
5 conciliandum esset. Nunquam ingenium idem ad res diversissimas,
6 parendum atque imperandum, habilis fuit. Itaque haud facile discerneres
7 utrum imperatori an exercitui carior esset; neque Hasdrubal alium
8 quemquam praeficere malle ubi quid fortiter ac strenue agendum esset,
9 neque milites alio duce plus confidere aut audere. Plurimum audaciae ad
10 pericula capessenda, plurimum consilii inter ipsa pericula erat. Nullo
11 labore aut corpus fatigari aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris
12 patientia par; cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate modus
13 finitus; vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora; id
14 quod gerendis rebus superesset quieti datum; ea neque molli strato
15 neque silentio accersita; multi saepe militari sagulo opertum humi
16 iacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt. Vestitus nihil
17 inter aequales excellens: arma atque equi conspiciebantur. Equitum
18 peditumque idem longe primus erat; princeps in proelium ibat, ultimus
19 conserto proelio excedebat. Has tantas viri virtutes ingentia vitia
20 aequabant, inhumana crudelitas, perfidia plus quam Punica, nihil veri,
21 nihil sancti, nullus deum metus, nullum ius iurandum, nulla religio. Cum
22 hac indole virtutum atque vitiorum triennio sub Hasdrubale imperatore
23 meruit, nulla re quae agenda videndaue magno futuro duci esset
24 praetermissa.

Livius, Ab Urbe Condita 21.4.1-10

Tekst 2

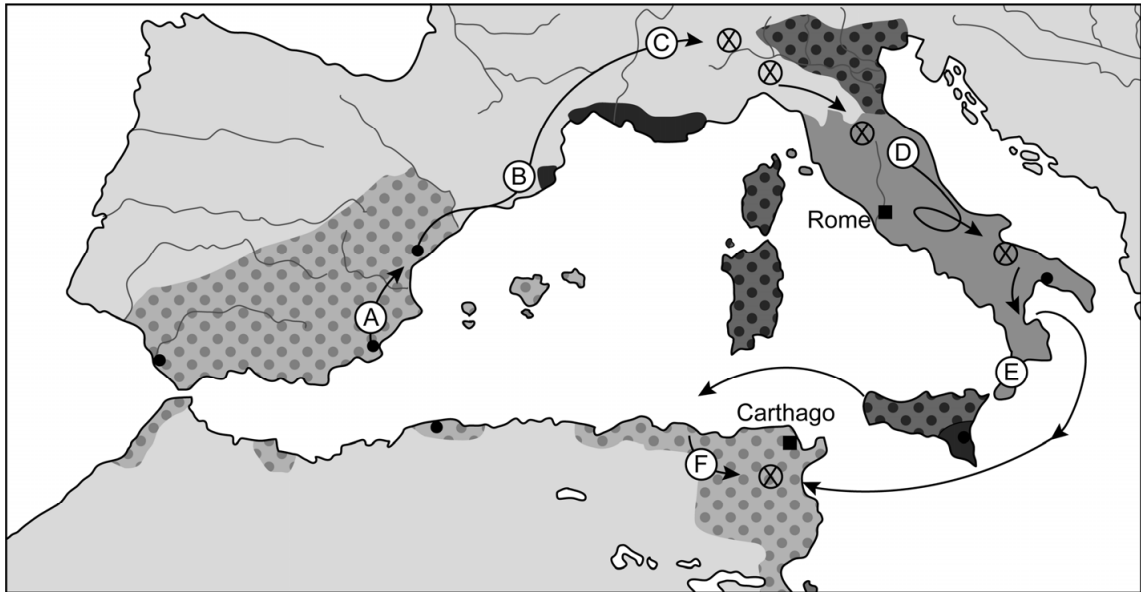
Hannibal in conflict met bergbewoners.

1 Perventum inde ad frequentem cultoribus alium, ut inter montanos,
2 populum. Ibi non bello aperto sed suis artibus, fraude et insidiis, est
3 prope circumventus. Magno natu principes castellorum oratores ad
4 Poenum veniunt, alienis malis, utili exemplo, doctos memorantes
5 amicitiam malle quam vim experiri Poenorum; itaque oboedienter
6 imperata facturos; comteatum itinerisque duces et ad fidem promissorum
7 obsides acciperet. Hannibal nec temere credendum nec † asperandos †
8 ⟨ratus⟩, ne repudiati aperte hostes fierent, benigne cum respondisset,
9 obsidibus quos dabant acceptis et comteatu quem in viam ipsi detulerant
10 usus, nequaquam ut inter pacatos composito agmine duces eorum
11 sequitur. Primum agmen elephanti et equites erant; ipse post cum robore
12 peditum circumspectans sollicitus omnia incedebat. Ubi in angustiorem
13 viam et ex parte altera subiectam iugo insuper imminente ventum est,
14 undique ex insidiis barbari a fronte ab tergo coorti, comminus eminus
15 petunt, saxa ingentia in agmen devolvunt. Maxima ab tergo vis hominum
16 urgebat. In eos versa peditum acies haud dubium fecit quin, nisi firmata
17 extrema agminis fuissent, ingens in eo saltu accipienda clades fuerit. Tunc
18 quoque ad extremum periculi ac prope perniciem ventum est; nam dum
19 cunctatur Hannibal demittere agmen in angustias, quia non, ut ipse
20 equitibus praesidio erat, ita peditibus quicquam ab tergo auxilii reliquerat,
21 occursantes per obliqua montani interrupto medio agmine viam insedere,
22 noxque una Hannibali sine equitibus atque impedimentis acta est.

23 Postero die iam segnius intercursantibus barbaris iunctae copiae
24 saltusque haud sine clade, maiore tamen iumentorum quam hominum
25 pernicie, superatus.

Livius, Ab Urbe Condita 21.34-35.1

Afbeelding 1

Legenda:
■ Romeins gebied en veroveringen (241-218 v. Chr.)
■ Carthaags gebied
■ Griekse gebieden

Het westelijk Middellandse Zeegebied tijdens de Tweede Punische Oorlog.

Tekst 3

De verkiezing van Scipio.

1 Maesta itaque civitas prope inops consilii comitiorum die tamen in
2 campum descendit; atque in magistratus versi circumspectant ora
3 principum aliorum alios intuentium fremuntque adeo perditas res
4 desperatumque de re publica esse ut nemo audeat in Hispaniam imperium
5 accipere, cum subito P. Cornelius ⟨Publi filius eius⟩ qui in Hispania
6 ceciderat, [filius] quattuor et viginti ferme annos natus, professus se
7 petere, in superiore unde conspici posset loco constitit. In quem
8 postquam omnium ora conversa sunt, clamore ac favore ominati extemplo
9 sunt felix faustumque imperium. Iussi deinde inire suffragium ad unum
10 omnes non centuriae modo, sed etiam homines P. Scipioni imperium esse
11 in Hispania iusserunt. Ceterum post rem actam ut iam resederat impetus
12 animorum ardorque, silentium subito ortum et tacita cogitatio quidnam
13 egissent; nonne favor plus valuisset quam ratio. Aetatis maxime
14 paenitebat; quidam fortunam etiam domus horrebant nomenque ex
15 funestis duabus familiis in eas provincias ubi inter sepulcra patris
16 patruisque res gerendae essent proficiscentis.

17 Quam ubi ab re tanto impetu acta sollicitudinem curamque hominum
18 animadvertit, advocata contione ita de aetate sua imperioque mandato et
19 bello quod gerendum esset magno elatoque animo disseruit, ut ardorem
20 eum qui resederat excitaret rursus novaretque et impleret homines
21 certioris spei quam quantam fides promissi humani aut ratio ex fiducia
22 rerum subicere solet.

Livius, Ab Urbe Condita 26.18.6-19.2

Tekst 4

In de onderstaande tekst raakt de Romeinse consul P. Sempronius verwickeld in een gevecht met Hannibal in de buurt van de plaats Croton in Zuid-Italië, in het woongebied van het volk van de Bruttiërs. De consul lijdt aanvankelijk een nederlaag, maar de volgende dag kan hij de hulp van proconsul P. Licinius en diens leger inschakelen.

- 1 P. Sempronius consul, cui Bruttii provincia erat, in agro Crotoniensi cum
- 2 Hannibale in ipso itinere tumultuario proelio confligit. Agminibus magis
- 3 quam acie pugnatum est. Romani pulsi, et tumultu verius quam pugna
- 4 ad mille et ducenti de exercitu consulis interfecti. In castra trepide
- 5 reditum, neque oppugnare tamen ea hostes ausi. Ceterum silentio
- 6 proximae noctis profectus inde, consul (praemisso nuntio ad P. Licinium
- 7 proconsulem ut suas legiones admoveret) copias coniunxit. Ita duo duces,
- 8 duo exercitus ad Hannibalem redierunt. Nec mora dimicandi facta, cum
- 9 consuli duplicatae vires, Poeno recens victoria animos faceret. In primam
- 10 aciem suas legiones Sempronius induxit; in subsidiis locatae P. Licini
- 11 legiones. Consul principio pugnae aedem Fortunae Primigeniae vovit si eo
- 12 die hostes fudisset; en die wens is voor hem vervuld: de Carthagers zijn
- 13 verdreven en verjaagd.

Livius, Ab Urbe Condita 29.36.4-9

Aantekeningen

- regel 1 **Bruttii** het woongebied van de Bruttiërs - *onderwerp van erat*
provincia bestuursgebied - *Predicatief vertalen.*
ager Crotoniensis de streek rond Croton
- regel 2 **in ipso itinere** precies terwijl ze aan het marcheren waren
tumultuarius onverwacht
agmen colonne (*de opstelling bij het marcheren*)
- regel 3 **acies** gevechtsofstelling
pugnatum est er werd gevochten
pulsi *Vul aan: sunt*
tumultu verius eigenlijk meer in een onoverzichtelijke chaos
- regel 4 **ad** bijna
mille et ducenti *Vul aan: soldaten*
interfecti *Vul aan: sunt*
- regel 5 **reditum** ze gingen terug
neque tamen maar niet
ea *Hiermee wordt verwezen naar castra (regel 4).*
ausi *Vul aan: sunt*
ceterum vervolgens
- regel 6 **proximus** volgend
inde *namelijk uit het legerkamp*
- regel 8 **Nec mora dimicandi facta** Er werd niet getreuzeld om met de strijd te beginnen
- regel 9 **uplicatae vires** (*nominativus*) het feit dat de troepenmacht verdubbeld was
animos facere veel zelfvertrouwen geven
- regel 10 **in subsidiis locare** in reserve houden
locatae *Vul aan: sunt*
- regel 11 **Fortuna Primigenia** Fortuna Primigenia (*de godin van het levenslange succes*)
- regel 12 **fundere, fudi** verdrijven